

ТМ	Г. XXXV	Бр. 4	Стр. 1789-1792	Ниш	октобар - децембар	2011.
----	---------	-------	----------------	-----	--------------------	-------

Приказ дела
Примљено: 23. 9. 2011.

Предраг Живковић

ЖИВОТ КУЛТУРЕ*

Образлажући естетичке постулате свог професионалног проседеа проф. Ратко Р. Божовић је у студији *Живот културе* без икаквог премишљања и мисаоних концесија пред налетима масовних мистификација постмодерне, чија спознаја није могућа без одлучног раскида с историјом, на велика врата увео културу пружајући јој непрекидан мисаони и аналитички надзор. Избјегавајући положај дежурног летаргичара, проф. Р.Р. Божовић је читалачкој а посебно научној јавности пружио својеврсну „авантуру памћења“, подсјећања и антиципирања културног збивања, чиме се и остварује њен повијесни хабитус или како ће то у виолентном тону истаћи Т. Иглтон, да за културу дође тренутак и нађе се мјесто кад она изненада постане важна и препуна значења изван себе саме. А бити у култури значи бити у људском свијету, изражавати начин освајања свијета и окружења, али и начин обитавања у постојећем свијету, живљење одређене културе, вођење одређеног начина живота, заузимање одређеног мјеста у друштвеној подјели рада и прихватања одређених улога.

Нема сумње, да ова суптилна и крајње рањива област људског духа данас доживљава своју анахрону одисеју, те стога је и логична проугоменска ниска темата у ауторовом рукопису, гдје неопходну експликативну присутност теме, *живота културе*, тестира на размеђу традиције и прогреса са латентном опасаношћу од примордијалне заслијепљености традиционализмом, који пријети да постане политичко-нормирани код живљења. Сходно свом социолошко-вриједносном филтеру, овај емеритовани социолог културе, „кондезује“ јаз традиције и прогреса у кохерентно вриједносно устројство, образујући или боље рећи декомпонујући мотиве псеудовриједносне структуре који се и јављају као последица окошталог традиционализма и стихије савремености.

Овој луцидној и аналитички сувереној студији полемичког ероса, аутор интенционално ставља на разматрање конституитивне елементе људске егзистенције, тражећи при том најбољи модус вриједности који људски дух може продуковати. Сходно културолошкој вокацији а и дугогодишње бричко интонираним реторичким финесама, проф. Ратко Р. Божовић се смјело упустио у потрагу за доласком оног право мита, а све у циљу за другачијим

sociollog@gmail.com

* Ратко Р. Божовић, *Живот културе*, ИП „Филип Вишњић“, Београд, 2009.

смислом живота од постојеће постварености и отуђености. Напуштањем сакралне визије егзистенције, аутор пружа „темпоралну егзегезу *novum*-а“ гдје се дотадашњи континуум вриједности једноставно амнестира пред налетима идеологије прогреса, чиме се прогрес, употпуниће његов значењски мандат Ђ. Ватимо, „све више обликује као вредност по себи“. Међутим, упуштајући се у историјски дискурс, аутор врши опозив оних творевина људског духа које не архивирају вриједносне постулате традиције, користећи вриједносно омашку прогреса за опаску упућену сцијентистичком духу.

„Према томе, наука све више постаје слушкиња технике у служби напретака који диктирају снаге дрштвене моћи, утолико јаче и чешће уколико се више постиже утилитарни успјех (25).“

Анализирајући ауторову апофтегму „у залеђу његовог мисаоног пледојаеа“, значило би да култура редукована на цивилизацију не губи само идеал хуманости, него и могућност за осмишљавање једнодимензионалне људске егзистенције. Или научној јавности добро познато далекосежно виђење Рената Пођолија, који иначе пружа дијахронијски (упоредно-историјски) поглед када каже да би, „авангардизам био историјски незамислив без свог романтичарског претходника“. У свим културама, све муке људског духа сливају се у један гигантски напор, савладати профаност и осигурати трансцендентност (повијест). Потрошачка култура као израз духа времена удружена са масовном исправном забавом, најчешће заваљава човјека конзумента, па се он једноставно уклапа у лажном хедонизму, или се стално заборава и тако стално одлаже свој могући протест отуђеној свакодневици.

„Савремена техничка цивилизација снажно затвара традицију и заобилази културу, једноставно 'напада' све просторе у којима човјек живи и креће се, али залази и у дубину, у све поре људског бића. Та цивилизација у једном дијелу свог напретка остварила је права чуда, али та чуда са свим својим предностима аутоматски увије носе и своје недостатке (26).“

Алијас, без обзира што ће пружити палијативна задовољства људским потребама, та иста цивилизација ће се кад тад, суочити са својом „догматском будућношћу“, која се ослања само на сурогате бивствовања.

„Човјек, профетски ће искорачити аутор, моћи ће да бира само понуђено [...] односно, на дјелу је једно апроксимативно вредновање као наметнуто вјеровање које ће вријеме ипак просијати и за собом оставити као епизодну историјску улогу... (27-44).“

Листа аналитичког спорења са потрошачким хедонизмом и беспштедног образовања а све у циљу припремања терена за повијесно трајање вриједности културе не завршава се на неслагању и стигматизирању *новум*-а, већ се наставља у вјеродостојном приступу за изградњом „културе прогреса“.

Тешко је наћи неки облик људске активности који је имао и има такав културни значај као што је то игра. Чини се да њена онтолошка компонента омогућава људском духу ону „немирност и неспокојство“ које му је неопходно да се одупре алијенираној свијести и потчини тврдокорним образцима једнодимензионалне егзистенције. Битно је схватити, како упозорава аутор, да је игра једно од суштинских својстава човјека, и да је човјек у њој спонтанији, стваралачкији, више свој и потпуно испољен. О томе шта пред-

ставља игра, могуће филозофско одгонетање овог катехезиса, проналазимо код Ничеа, ког аутор „умјесно рабује“ цитирајући га у пледоајеу свог тема-та. Ниче иначе, упоређује дјечју игру са игром уњетника када ствара, не правећи скоро никакву битнију разлику између ове двије најстваралачкије људске игре. Емфатичко објашњење би без коментара гласило – *да је неопходно да се играч повинује игри, односно игра је та која влада њиме*. Иако Платон, како каже проф. Божовић, није у игри и умјетности видио нешто што је толико вриједно, ипак његова скепса се превредновала и „затурила“ у такорећи „функционалистичком тропизму“ и мистеријама у циљу придобијања наклоности од богова за разне помоћи у рату и миру.

„Свака игра, било које да је форме, није само игра за себе, није игра за оне који се директно играју, изводе игру умјетности или умјетност игре. Напротив игра је и за друге, за оне који посматрају, слушају, осјећају, доживљавају (89).“

У питању је, у сваком случају, једно вриједно настојање да се целокупна људска егзистенција оплемени игром стварања. А „псеудокултурна мрена“ оличена у кичу а потхрањена духовним насиљем које произилази из хистерије потрошачког хедонизма, изазвала је аутора на стварање аутентичног теоријског приступа проблематици кича. Тако да наш социолог културе уз пратњу релевантне социолошке мисли посвећене овом феномену, синкретизује само оне елементе који ће бити вјеродостојни за одгонетање значењеске димензије тих дјела, избјегавајући вјешто таутолошке замке и вртлоге који су чест и омамљујућ случај приликом анализе кича.

Софистицирани секуларизовани поступак глорификације разума, како анализира аутор, временом је прерастао у пуко епигонство, очити маниризам, чије је основно начело, исписивања свог нарцистичког алибија за историјско препознавање, постао саможиви егоцентризам.

„Незаситљивост егоистичким интересима поништава људску мјеру код човјека па 'искупљење' и 'опроштај' постају толико растегљиви да се олако гријех креће по лавиринтима људске нагомилане охолости и неувиђансоти када су у питању други људи. Човјек је склон да сврставава људе...тако да је своја мјера – најбоља могућа мјера (137).“

Доживљај апсолута у рациоцентричној збиљи се најбоље могао читати у Бекетовом дјелу *Чекајући Годоа*, јер и сам разум не валоризује ништа изван пуке временитости. Или ако прихватимо упозорење вјерујућег Достојевског да – 'Ако нема Бога и бесмртности, онда је све дозвољено', ипак нам бојазан је проф. Божовић,

„остаје осјећање пуне узнемирености у данашњем времену пуном зла и гријеха, испуњеном егоизмом и разним облицима немилосрдне деструкције (137).“

Дириговани и намјештени атеизам комунистичке провенијенције настао је *де фацто* одједном, који је вјерујуће премјестио у невјерујуће, стварајући свјетовну религију и сасвим нов сотериолошки и есхатолошки сценариј. Отупљујући оштрице исконске вјере,

„дириговани и намјештени атеизам није настајао само да брише трагове личне вјере него и те како све трагове културних вриједности које су вјекovima стварале религиозне заједнице као друштвене заједнице (143).“

А једино кореспондентан медијум сусрета теиста и атеиста је у могућности успоставе истинских вриједности и њихове интериоризације, који су и еквивалент цјеловитог доживљаја живота културе.

Савремено друштво постигло је до сада невиђен степен формалне писмености, али истовремено створило и нове облике неписмености. Школе и универзитети помажу у мотивисању једних ка достигнућима и успјеху у животу и у обесхрабривању других који излаз траже у мање плаћеним радним мјестима. Образовни процес у Црној Гори, стриктно се идеолошки постулира, чиме губи друштвене и филозофске претпоставке. Цијелом школском систему намеће се образац васпитања, као Прокрустова постеља класног преваспитавања младе генерације у сврху формирања младих као вјерних чувара владајуће идеологије. Експанзија свих ступњева школства је, у великој мјери, условила пад квалитета образовања чиме се у друштву успостављао ауторитет знања над ауторитетом знања. Болоњска реформа-као раздобље прогресивизма, ствара немаштовиту образовну бирократију. Данашњи развојни токови у високом образовању, смањују квалитет образовања. А то, истовремено, прати стални пораст школарина. Тако све више постаје приступачан само најбогатијим слојевима. Тиме образовање појачава јаз између класа. На сцени је пропагандна потрошња образовања. Рецентни универзитети у духу маниризма, као да подстичу реминисценције Вебленове доколочарске класе. Чак и данас на појединим (приватним) високошколским установама постоје у употреби такве ствари као што су професорска капа и огртач, матрикулација, иницирање, дипломске церемоније, додјеливање прерогатива, а све то у облику који наговјештава извјесну врсту „апостолског наслеђивања“. А протежна супстанца образовања свакако је и језик, увијек критички бивствена оријентација активираних вриједности. Лако је закључити на које преломне историјске догађаје алудира аутор, када сензибилно свједочи о насиљу над језиком. Јер ако се „потроши језик“, зар се тако и не настане епохално-повијесна катастрофа једне заједнице!?

Разумије се готово само по себи, да *живот културе* није и не може бити једно доследно егзистенцијално мировање, јер тако би и водило у маркузеовску једнодимензионалност, већ напротив, непрестано вриједносно преиспитивање искушаваног реалитета и потреба за доласком до таквог културног сазнања које значи повијесно свједочење конституционалних вриједности људског духа, а које су чврсто инаугурисане као архимедовска подлога у мисленом и културном опусу овог ствараоца. Таква интелектуална оријентација и доследност научном позиву које су као нити испреpletене у рукопису *Живот културе*, идиомски сублимирају контемплативне записе, због којих им ревносан *читалац културних кодова*, може и мора указати велико повјерење.